พลวัตชุมชนพื้นที่สีเขียว ของชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ

ธนกฤต หิรัญสาย[1]
สุภาภรณ์ สงค์ประชา[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาพลวัตชุมชนพื้นที่สีเขียว ของชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ในพื้นที่ชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการศึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 28 ราย ผลการศึกษา พบว่า ตำบลบางน้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่คุ้งบางกระเจ้าหรือที่เรียกกันว่าเกาะกระเพาะหมู โดยสมัยอดีตพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่สวนผลไม้ทั้งหมด ต่อมาในปี 2520 รัฐบาลมีนโยบายจะอนุรักษ์พื้นที่ในคุ้งบางกระเจ้าโดยการขอซื้อพื้นที่จากคนที่อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนบางน้ำผึ้งประมาณ 103 ไร่ และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ พบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานเปลี่ยนจากการตั้งถิ่นฐานตามริมคลองมาเป็นริมถนน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่เกษตรกรรมมีจำนวนลดลงและพื้นที่อยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในอดีตประกอบอาชีพทำสวนและในปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นประกอบอาชีพพนักงานบริษัทและอาชีพค้าขาย การผลิตเปลี่ยนจากใช้วิธีการแบบดั้งเดิมมาใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย การจำหน่ายเปลี่ยนจากการค้าขายทางน้ำมาเป็นบนบก ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม พบว่า ขนาดครัวเรือนเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความเข้มแข็งของชุมชนในอดีตการรวมกลุ่มทางสังคมยังไม่เป็นรูปแบบองค์กรที่ชัดเจนในปัจจุบันการรวมกลุ่มทางสังคมจะเป็นรูปแบบชัดเจนมากขึ้น ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม พบว่า ลักษณะบ้านและที่อยู่อาศัยในอดีตบ้านพักอาศัยจะเป็นบ้านไม้ทรงไทยส่วนในปัจจุบันบ้านพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นครึ่งปูนครึ่งไม้

ผลการศึกษาโดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประเด็นรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า ในปี พ.ศ. 2534 มีพื้นที่เกษตรกรรม มากที่สุด จำนวน 614.66 ไร่ (ร้อยละ 45.75 ของพื้นที่ทั้งหมด) ในปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีพื้นที่ว่างมากที่สุด จำนวน 684.40 ไร่ (ร้อยละ 50.94 ของพื้นที่ทั้งหมด) ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างปี พ.ศ. 2534 ถึง ปี พ.ศ. 2560 มีเพียงพื้นที่เกษตรกรรมที่มีเนื้อที่ลดลงจากเดิมเป็นจำนวนมากถึง 284.19 ไร่ โดยพื้นที่ว่างมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุดมีเนื้อที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 140.32 ไร่ ในประเด็นการคาดการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต พบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2570 ถึง ปี พ.ศ. 2580 พื้นที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นมากที่สุด 107.50 ไร่ ส่วนพื้นที่เกษตรกรรมมีปริมาณเนื้อที่ลดลงมากที่สุด เป็นจำนวน 0.04 ไร่

คำสำคัญ : การใช้ประโยชน์ที่ดิน, การเปลี่ยนแปลง, พลวัตชุมชน, พื้นที่สีเขียว

---

1 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2 ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Green Zone Community Dynamics of the Bang Nam Pheung Community in Samut Prakan

Tanakrit Hiransai[1]
Supaporn Songpracha[2]

Abstract

This study on green zone community dynamics, physical, economic, social and cultural changes and adaptations of the Bang Nam Pheung community in Samut Prakan, was aimed at examining the physical, economic, social and cultural changes of the community in Bang Nam Pheung, Samut Prakan. The researcher used a qualitative research methodology by observing and using in-depth instruments in the study with 28 persons involved in three groups. The findings reveal that Bang Nam Pheung is part of the Kung Bang Krachao area or Koh Krapoh Moo. In the past, this entire area was made up of fruit orchards. In 1977, the government's policy was to conserve the Kung Bang Krachao area by purchasing the area from inhabitants in the community. The Bang Nam Pheung community covers an area of 103 rai and was made a rural and agricultural conservation area from that time onward. Concerning the community's physical changes, settling models were found to have changed from settling alongside canals to alongside roads with less use of agricultural land and more use of residential areas. In the area of economic changes, the people in the community in the past cultivated orchards, while current community members have changed to work as company employees and vendors. Production has changed from using traditional methods to using technology and distribution changed from trading by water to land. With regard to social changes, more households have changed from extended families to nuclear families. In the area of community strength, social groupings in the past were not clearly organized and now have a clearer model. Concerning cultural changes, housing and residence characteristics in the past were found to be Thai-style wooden houses, while most modern housing is now half-cement and half-wooden buildings.

According to the findings from application of geographic information systems on the issue of land utilization models, the area is mostly agricultural land in 1991 with 614.66 rai (45.75% of the area). In 2017, most of the area was vacant (684.40 rai (50.94% of the area). With regard to changes in land utilization from 1991 to 2017, only agricultural land showed a reduction in area size by 284.19 rai. Vacant spaces have had the greatest changes in land

1 Master of Arts Student, Environmental Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.
2 Advisor, Assistant Professor, Environmental Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

utilization with an increase of 140. 32 rai. On the issue of future land utilization outlook from 2027 to 2037, residential areas are expected have the greatest increase in land utilization by 107.50 rai while agricultural areas are expected to have the greatest reduction by 0.04 rai.

Keywords: Land use, changes, community dynamics, green zone

พลวัตชุมชนพื้นที่สีเขียว ของชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ

ธนกฤต หิรัญสาย[1]
สุภาภรณ์ สงค์ประชา[2]

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เน้นการพัฒนาพื้นที่ภาคเมืองและส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรม รวมถึงเร่งพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีความทันสมัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบไปยังจังหวัดใกล้เคียงโดยเฉพาะพื้นที่ในเขตปริมณฑลเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในยุคสังคมทุนนิยม ได้เข้ามาแพร่กระจายทั่วบริเวณพื้นที่ในประเทศไทย ดังนั้นอิทธิพลการแผ่ขยายของความเป็นเมืองจึงเข้าครอบงำพื้นที่ในชนบทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อมีความเจริญแพร่กระจายเข้ามาจึงส่งผลให้เกิดความนิยมทางด้านวัตถุตามมา ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ค่านิยม ทัศนคติ ของคนในชุมชน ย่อมเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน

ชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนชานเมืองแห่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนค่อนข้างมาก แต่เนื่องด้วยลักษณะพิเศษของพื้นที่ทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมในปี พ.ศ. 2520 เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ยังคงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นจำนวนมากหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นชุมชนพื้นที่สีเขียว พื้นที่ของชุมชนบางน้ำผึ้งยังได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบผสมผสานเชิงอนุรักษ์ (Eco - Tourism) ระหว่างสวนเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ และการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนไทยแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่ดังกล่าวยังได้รับการยกย่องว่าเป็น The Best Urban Oasis of Asia จากนิตยสาร Time Asia ในปี พ.ศ. 2549 (Marshall, A., 2006) ในปัจจุบันชุมชนบางน้ำผึ้งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่หลั่งไหลกันเข้ามาชื่นชมความเป็นธรรมชาติของพื้นที่แห่งนี้ ดังนั้นประชาชนที่พักอาศัยในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ควรคำนึงถึงคุณค่าและมนต์เสน่ห์ของชุมชนบางน้ำผึ้ง คือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย รวมถึงวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง คนในชุมชนจึงควรตระหนักและมีความหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง

1 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2 ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เพื่อรักษาให้สภาพแวดล้อมที่เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงอยู่คู่กับชุมชนต่อไปตราบนานเท่านาน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการศึกษาเรื่องพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางการให้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

พลวัตชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่สีเขียว หมายถึง พื้นที่โล่งว่าง พื้นที่เกษตรกรรม ที่โล่งธรรมชาติซึ่งอนุรักษ์ไว้เป็นพื้นที่ควบคุมการพัฒนาเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม และความสมดุลทางธรรมชาติเราสามารถใช้ประโยชน์เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการ รวมถึงทำหน้าที่เป็นปอดของชุมชนเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดใช้หลักการปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS)

1.การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แนวความคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นวิธีวิทยาที่เน้นการศึกษาปรากฏการณ์สังคมโดยยึดหลักการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ทัศนะ จากมุมมองของคนในสังคม เพื่อให้ได้คำตอบการวิจัยตรงตามที่ผู้วิจัยต้องการและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาให้ได้ข้อมูลละเอียดและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นเลือกบุคคลที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้ง เรียกว่า Key informants แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ 1)กลุ่มผู้รู้ในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน 2)กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำชาวบ้านและหัวหน้ากลุ่มองค์กรในชุมชน 3)กลุ่มหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของชุมชน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 28 ราย

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้สร้างสร้างแนวคำถามแบบมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หลังจากนั้นได้ดำเนินการให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน เพื่อขอพิจารณาอนุมัติในการดำเนินการ

3) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept-Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลในช่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 – ธันวาคม พ.ศ. 2560 และในระหว่างเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและทบทวนประเด็นการเขียนรายงานการวิจัยจนแน่ใจว่าได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากที่ผู้วิจัยได้กลับมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บันทึกข้อมูลอื่นๆจากสนามวิจัยหลังจากตรวจสอบหาความถูกต้องของข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎี โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) แล้วทำการพรรณนาวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย

2.การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

การศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพผู้วิจัยได้นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) มาใช้ในการศึกษาข้อมูล ควบคู่ไปกับการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาความเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ คือการใช้ประโยชน์ที่ดิน

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1) เครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ประมวลผลข้อมูล 1 เครื่อง

2) โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ใช้ในการประมวลผลข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และใช้จัดทำแผนที่แสดงผลในการจัดทำรายงาน

3) โปรแกรม Google Earth ใช้ในการดาวน์โหลดข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม

1.2 ข้อมูล แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย

1) แผนที่ภูมิประเทศ L7018 มาตราส่วน 1 : 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร

2) ภาพถ่ายดาวเทียมปี พ.ศ. 2534 ของกรมแผนที่ทหาร

3) ภาพถ่ายดาวเทียม ปี พ.ศ. 2560 ได้จากการ Download จากโปรแกรม Google Earth นำมาทำการใส่ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ และปรับระบบพิกัด ให้อยู่ในรูปแบบระบบพิกัดเดียวกัน

1.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย

1) ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทผังอาคารของจังหวัดสมุทรปราการ จากสำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

2) ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินรวม ของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.3.1 การศึกษาภาพรวมของการใช้ที่ดินและรูปแบบการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 2 ช่วงเวลา คือ ช่วง พ.ศ. 2534-2560 ทำการนำเข้าข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทผังอาคารของกรมโยธาธิการและผังเมืองส่วนข้อมูลประเภทพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เกษตรกรรมผู้วิจัยใช้ข้อมูลการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสร้างตารางของการซ้อนทับเพื่อหาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินในแต่ละช่วงเวลา (Change Detection Matrix) ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ คือข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในระหว่างปี พ.ศ. 2534 ถึง ปี พ.ศ. 2560

1.3.2 การศึกษาแนวโน้มและคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในอนาคต โดยนำค่าสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน จากการวิเคราะห์ข้างต้นมาสร้างแบบจำลองการใช้ที่ดิน ในปี พ.ศ. 2570 และ ปี พ.ศ. 2580 ด้วยแบบจำลอง CA Markov ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ คือข้อมูลแนวโน้มการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ. 2570 และ ปี พ.ศ. 2580

ผลการดำเนินการวิจัย

ผลการศึกษา

1.การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ

1.1.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของคนในอดีต นิยมอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำ เพื่อความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง และการสื่อสาร นอกจากนี้ยังใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค และก็ทำไร่ไถ่นา ส่วนในปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานเปลี่ยนมาริมเส้นถนนแทนเนื่องจากเปลี่ยนจากการสัญจรทางเรือมาเป็นใช้รถยนต์แทน

1.1.2 รูปแบบการใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินในสมัยอดีตคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยจะใช้วิธีการถางป่าโดยแปรสภาพให้เป็นพื้นที่โล่ง สวนผลไม้ในชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นสวนแบบยกร่องแทบทั้งหมด ชาวสวนยังต้องขุดคลองเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร ซึ่งคนในชุมชนจะมีความผูกพันกับคลองเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันจะมีคลองอยู่ทั้งหมด 34 คลอง ต่อมาจากการที่รัฐบาลได้ส่งเสริมการค้าแบบเสรีและมุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมโดยยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับ ที่ 1 ออกใช้เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503 และได้มีการก่อตั้งท่าเรือคลองเตยขึ้นเป็นการท่าเรือแห่งประเทศไทย หลังจากนั้นในช่วงปี พ.ศ.2530 รัฐบาลมีการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจส่งผลให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีบทบาทสำคัญตามไปด้วย อีกทั้งนโยบายการยกระดับคนในชุมชนให้ปลอดจากความยากจน ชุมชนบางน้ำผึ้งซึ่งถือเป็นพื้นที่ใกล้เมืองหลวงจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลให้การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ พื้นที่บางส่วนจึงถูกนำมาใช้เพื่อประกอบกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มีการขยายตัวของบ้านหรือที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเป็นการย้ายถิ่นเข้ามาจากคนนอกพื้นที่ เพื่อที่จะปลูกสร้างไว้เป็นที่อยู่อาศัยถาวร โดยในปี พ.ศ.2547 ได้มีการก่อตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเพื่อช่วยระบายสินค้าทางการเกษตรและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้การนำของนายสำเนาว์ รัศมิทัต นายก อบต.บางน้ำผึ้งในปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันตลาดน้ำบางน้ำผึ้งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ แต่อย่างไรก็ตามจากการที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบด้วยในหลักการ และให้ดำเนินการกำหนดให้ที่ดินบริเวณบางกระเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เนื้อที่ 9,000 ไร่เศษ เป็นพื้นที่สีเขียว โดยให้สำนักผังเมืองกำหนดใช้ที่ดินดังกล่าวให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ และให้รัฐบาลจัดคืนที่ดินบางกระเจ้าเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป และแต่งตั้งกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของที่ดินเป็นผู้ดูแล และดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและหลักการ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2520 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2563) ส่งผลให้การใช้ที่ดินในการปลูกสร้างอาคารและประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบางน้ำผึ้งจึงพัฒนาไปได้อย่างช้า ๆ

1.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

1.2.1 อาชีพ

ในอดีตอาชีพหลักส่วนใหญ่ของชุมชนบางน้ำผึ้งคือการทำสวน หลังจากเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมหนักในปี พ.ศ.2538 ผู้คนเริ่มทิ้งอาชีพเกษตรกรรม ไปรับจ้างเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมฝั่งบางนาและคลองเตยในกรุงเทพมหานคร ต่อมาในปี พ.ศ.2547 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งมีนโยบายส่งเสริมและฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรให้กลับคืนมาอีกครั้ง โดยการก่อตั้งตลาดบางน้ำผึ้ง เพื่อใช้เป็นที่จำหน่ายสินค้าทางการเกษตรในชุมชน ทำให้อาชีพเกษตรกรรมกลับคืนสู่ท้องถิ่นอีกครั้ง

1.2.2 การผลิต

การผลิตในสมัยก่อนจะใช้วิธีการแบบดั้งเดิม อาศัยความรู้ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ แต่เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการประสบปัญหาภัยธรรมชาตินั่นก็คือ ปัญหาน้ำท่วม ทำให้จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหา โดยปัจจุบันได้มีการจดทะเบียน GI หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ.2556 โดยใช้ชื่อผลิตภัณฑ์ว่ามะม่วงน้ำดอกไม้คุ้งบางกระเจ้า เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของสินค้า

1.2.3 การจำหน่าย

เนื่องจากในสมัยก่อนจะใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก คนในชุมชนใช้วิธีการพายเรือนำสินค้าไปจำหน่ายตามคลอง ซึ่งคลองในสมัยก่อนจะเชื่อมโยงถึงกันหมดเพราะยังไม่มีประตูระบายน้ำกั้น ในภายหลังเมื่อการส่งเสริมและเร่งพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม จำเป็นต้องพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มความสะดวกในการสัญจรทางบก การค้าขายแลกเปลี่ยนจึงเปลี่ยนจากริมฝั่งแม่น้ำเป็นริมถนนสายหลักแทน

1.2.4 การบริโภค

การบริโภคในอดีตจะเป็นการประกอบอาหารทานเองที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงอาหารก็เป็นพืชผักสวนครัวที่ปลูกเอาไว้ในบริเวณบ้านของตนเอง ส่วนเนื้อสัตว์ที่ใช้ในการประกอบอาหาร ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ตามลำคลองในธรรมชาติ ส่วนในปัจจุบันจะนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปจากร้านข้างนอกมารับประทานเนื่องจากวิถีชีวิตที่เร่งรีบมากขึ้น จึงทำให้ไม่มีเวลาประกอบอาหารรับประทานเอง

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

1.3.1 ขนาดครัวเรือน

ขนาดครัวเรือน ในอดีตครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย มีปู่ย่าตายาย มีลูกหลานส่วนใหญ่ก็จะอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันทั้งหมด ส่วนในปัจจุบันจะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยจะมีการปลูกบ้านแยกไปเป็นอีกหลังคาเรือนในกรณีที่สมาชิกในครัวเรือนมีการแต่งงานและแยกครอบครัวออกไป แต่การปลูกสร้างบ้านก็ยังปลูกในบริเวณใกล้เคียงกันซึ่งเป็นที่ดินผืนเดียวกันกับพ่อและแม่ที่ลูกแยกออกมา

1.3.2 การมีส่วนร่วมในชุมชน

การมีส่วนร่วมในชุมชน ในอดีตคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากกว่าในปัจจุบัน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด คนในสมัยก่อนทำบุญเยอะกว่าคนในปัจจุบันส่วนในเรื่องความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในอดีตคนบ้านใกล้เรือนเคียงก็จะมีความผูกพันถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เหมือนเป็นญาติมิตรพี่น้องกัน เมื่อมีงานบุญต่างๆ ก็จะมาช่วยกันจัดเตรียมงาน ตั้งแต่เริ่มงานจนเสร็จงาน ส่วนในปัจจุบันก็ยังมีความสัมพันธ์กันดีอยู่ แต่ก็มีความลดน้อยลงไปบ้าง เมื่อมีงานบวช หรืองานแต่งงาน ก็จะนิยมมาร่วมงานแค่เฉพาะในวันจัดงาน แต่ไม่ได้มาช่วยเตรียมงานเหมือนอย่างในสมัยก่อน

1.3.3 ความเข้มแข็งของชุมชน

ในอดีตการรวมกลุ่มทางสังคมยังไม่เป็นรูปแบบองค์กรที่ชัดเจนนัก มีการรวมกลุ่มเฉพาะกิจและเมื่อเสร็จภารกิจก็แยกย้ายกันไป ส่วนในปัจจุบันการรวมกลุ่มทางสังคมจะเป็นรูปแบบชัดเจนมากขึ้น โดยเกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านร่วมกันคิดค้นและก่อตั้งกลุ่มต่างๆขึ้นมา เช่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านธูปสมุนไพร จะทำเป็นธูปสมุนไพรเพื่อใช้ไล่ยุงโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต และมีการทำผ้ามัดย้อม เป็นลวดลายต่างๆ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถศาสตร์เพื่อสุขภาพ เป็นการนวดประคบด้วยพืชสมุนไพรแบบโบราณ โดยมีบริการนวดให้ฟรีด้วยลูกประคบสมุนไพร และสาธิตวิธีการนวดเพื่อนำลูกประคบสมุนไพรกลับไปปฏิบัติเองที่บ้านด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยเป็นการบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวอาศัยอยู่ร่วมกันกับบ้านของชาวบ้านในชุมชน เป็นต้น โดยในปัจจุบันชุมชนบางน้ำผึ้งมีกลุ่มองค์กรเกิดขึ้นทั้งหมด 13 กลุ่มด้วยกัน

1.4 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

1.4.1 ลักษณะบ้านและที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน

ในอดีตบ้านพักอาศัยของคนในชุมชนบางน้ำผึ้งจะเป็นบ้านไม้ทรงไทย โดยทรงของหน้าจั่วเป็นแบบไทย ซึ่งมีทั้งบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง และบ้านสองชั้น ส่วนในปัจจุบันบ้านพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นครึ่งปูนครึ่งไม้ชั้นล่างเป็นปูน และชั้นบนเป็นไม้ เนื่องจากชั้นล่างพบปัญหาเรื่องปลวก จึงได้ปรับปรุงการก่อสร้างโดยเปลี่ยนแปลงวัสดุก่อสร้างเป็นปูนและไม้ฝาเทียม (เฌอร่า)

1.4.2 ศาสนาและความเชื่อของคนในชุมชน

ในอดีตคนในชุมชนบางน้ำผึ้งมีความเชื่อและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยจะเห็นได้จากการร่วมประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาอย่างเคร่งครัดโดยยึดตามขนบธรรมเนียมแบบโบราณ สำหรับในปัจจุบันคนในชุมชนบางน้ำผึ้งมีความเชื่อและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเหมือนดังเช่นในอดีต แต่มีความเชื่อในเรื่องภูตผีและสิ่งศักดิ์สิทธ์น้อยลง

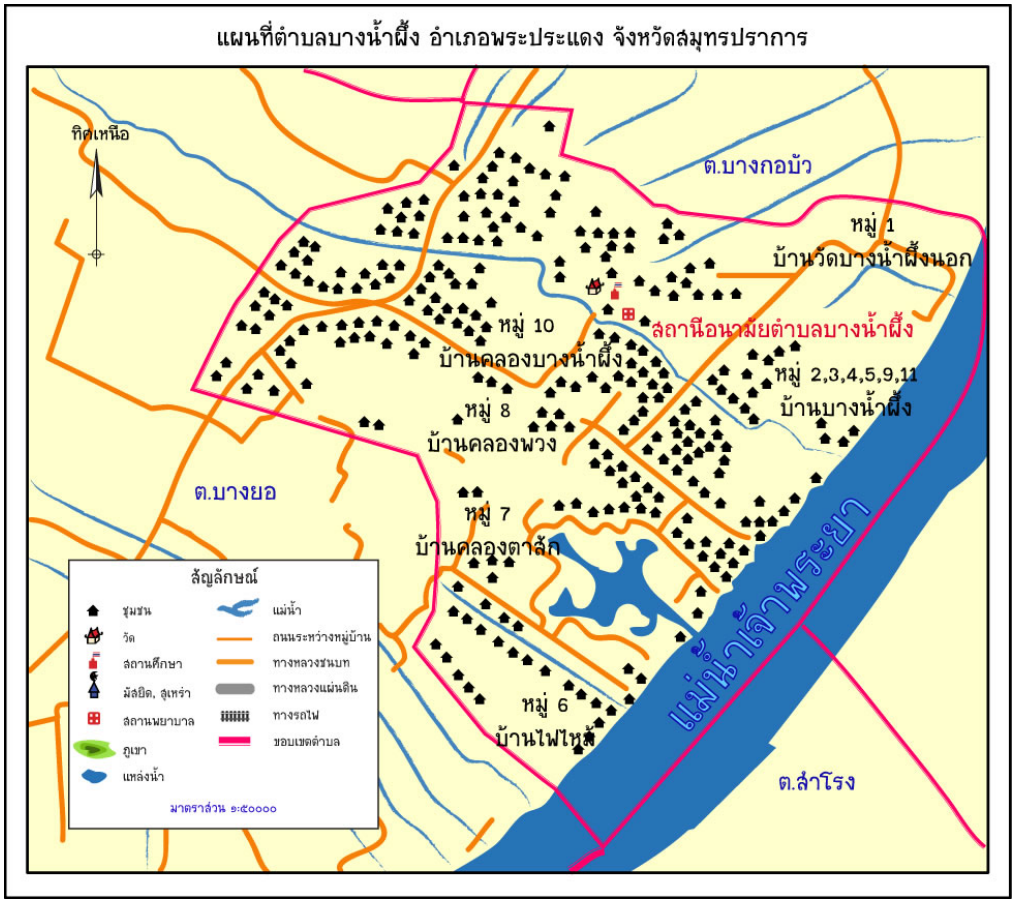
ตารางที่ 1 ลำดับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนบางน้ำผึ้ง จ.สมุทรปราการ

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	เหตุการณ์สำคัญ
พ.ศ.2485	มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชนพื้นถิ่นของตำบลซึ่งเป็นคนไทยกับชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาอาศัยบริเวณเมืองหน้าด่านพระประแดง
พ.ศ.2485-2519	คนเชื้อสายจีนจากฉะเชิงเทราและชลบุรีเริ่มเข้ามาทำสวนผลไม้ในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง
พ.ศ.2520-2529	1. ในปี พ.ศ.2520 มีมติคณะรัฐมนตรี กำหนดให้พื้นที่บางกะเจ้า อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ควรอนุรักษ์ไว้สำหรับให้เป็นพื้นที่สีเขียว 2..มีการประกวดพื้นที่พระประแดงให้เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมยกเว้นบริเวณคุ้งบางกระเจ้า 3.มีการพัฒนาท่าเรือคลองเตยเป็นท่าเรือสินค้าของประเทศ
พ.ศ.2530-2539	1.มีการประกาศบังคับใช้กฎหมายควบคุมอาคารห้ามปลูกสร้างอาคารสูงเกิน 15 เมตรในพื้นที่บางกระเจ้า 2. ในปี พ.ศ.2538 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ขึ้นในพื้นที่คุ้งบางกระเจ้า 3.สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) อนุมัติสร้างเขื่อนคอนกรีตรอบพื้นที่คุ้งบางกระเจ้าเพื่อป้องกันน้ำท่วม
พ.ศ.2540-2545	1.นาย มนัส รัศมิทัต นายก อบต.บางน้ำผึ้ง ได้พัฒนาโครงการสวนเกษตรชุมชนแผนใหม่ โดยมีนายณรงค์ สำลีรัตน์ ปราชญ์ชาวบ้านเป็นแกนนำในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ 2.มีการทำเกษตรกรรมตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนบางน้ำผึ้ง 3.ในปี พ.ศ. 2540 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้สร้างสวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติมีเนื้อที่ 148 ไร่ มีชื่อว่า “สวนศรีนครเขื่อนขันธ์”
พ.ศ.2547	ก่อตั้งตลาดบางน้ำผึ้งเพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตการเกษตรล้นตลาดและสร้างรายได้แก่ชุมชน
พ.ศ.2549	1.นิตยสารไทม์เอเชีย (Time Asia) ฉบับ Best of Asia ยกย่องให้บางกะเจ้าเป็นปอดกลางเมืองที่ดีที่สุดในเอเชีย 2.จัดตั้งโครงการสวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติ"ศรีนครเขื่อนขันธ์"และโครงการปรับปรุงพื้นที่(บางกะเจ้า)สมุทรปราการ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา
พ.ศ.2562	มีประกาศกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่ในคุ้งบางกระเจ้าเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2562

ภาพที่ 1 แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณพื้นที่คุ้งบางกระเจ้า

ที่มา : PPTV Online (2561)

ภาพที่ 2 แผนที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง (2560)

ผลการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพโดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาไว้ดังนี้

1. รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2534 พบว่า มีพื้นที่เกษตรกรรม มากที่สุด จำนวน 614.66 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 45.75 ของพื้นที่ทั้งหมด และพื้นที่การค้าและบริการ 2.89 ไร่ ซึ่งมีเนื้อที่น้อยที่สุด หรือร้อยละ 0.22 ของพื้นที่ทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีพื้นที่ว่างมากที่สุด จำนวน 684.40 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.94 ของพื้นที่ทั้งหมด และมีพื้นที่ราชการและสถาบันต่างๆ 0.84 ไร่ ซึ่งมีเนื้อที่น้อยที่สุด หรือร้อยละ 0.06 ของพื้นที่ทั้งหมด

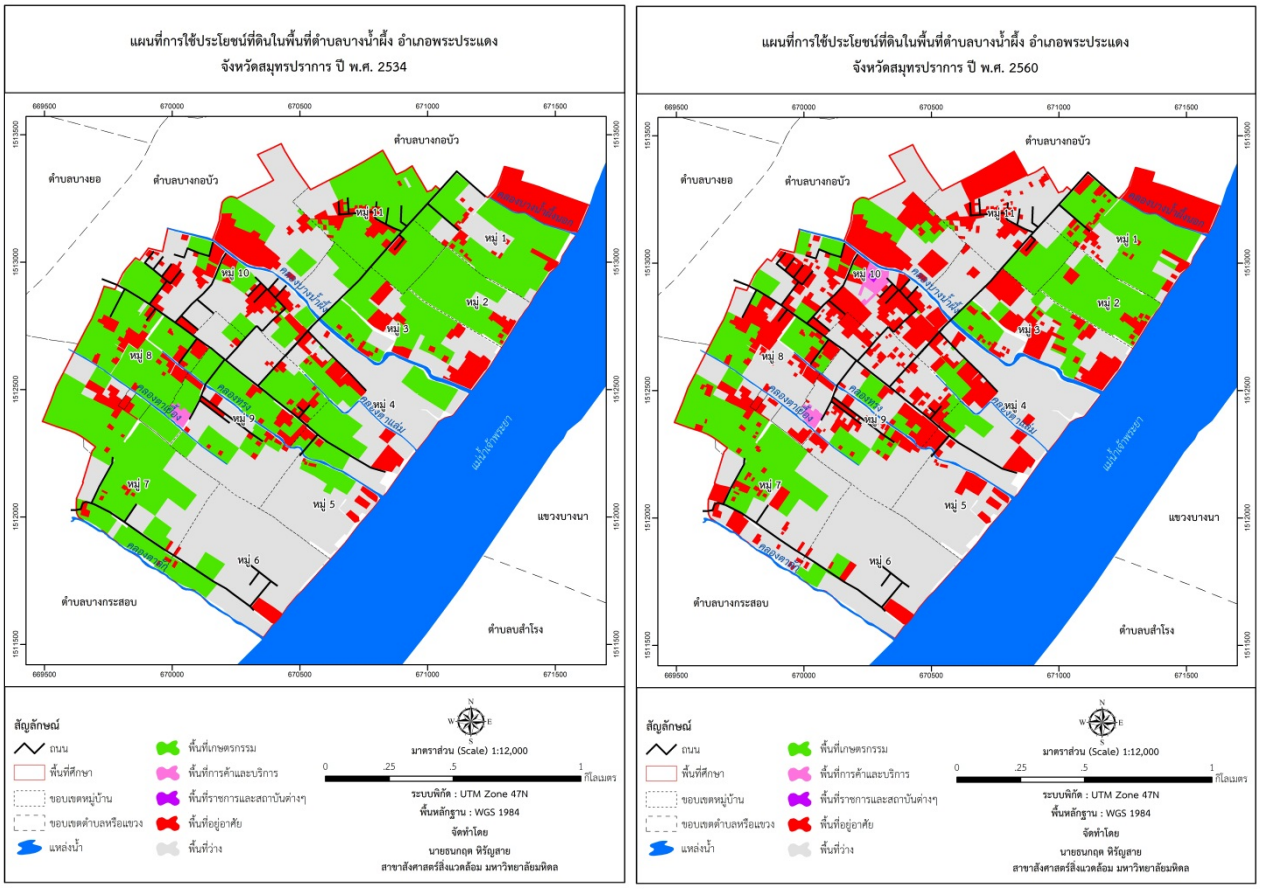
ตารางที่ 2 เมตริกซ์ของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างปี พ.ศ. 2534 ถึง ปี พ.ศ. 2560

		การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2560					
การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2534	**LU**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**รวม**
	1	140.32	-213.61	-224.31	-536.12	-543.24	**-1,376.96**
	2	69.74	-284.19	-294.89	-606.70	-613.82	**-1,729.86**
	3	502.60	148.67	137.966	-173.84	-180.97	**434.43**
	4	681.50	327.58	316.87	5.07	-2.06	**1,328.97**
	5	684.40	330.47	319.77	7.96	0.84	**1,343.43**
	รวม	**2,078.55**	**308.93**	**255.41**	**-1,303.63**	**-1,339.26**	**0.00**

หมายเหตุ : LU = การใช้ประโยชน์ที่ดิน, 1 = พื้นที่ว่าง, 2 = พื้นที่เกษตรกรรม, 3 = พื้นที่อยู่อาศัย
4 = พื้นที่การค้าและบริการ, 5 = พื้นที่ราชการและสถาบันต่างๆ

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างปี พ.ศ. 2534 ถึง ปี พ.ศ. 2560

ลำดับ	การใช้ประโยชน์ที่ดิน	ปี พ.ศ. 2534		ปี พ.ศ. 2560		การเปลี่ยนแปลง
		เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)
1	พื้นที่ว่าง	544.078	40.50	684.40	50.94	140.32
2	พื้นที่เกษตรกรรม	614.658	45.75	330.47	24.61	- 284.19
3	พื้นที่อยู่อาศัย	181.801	13.53	319.77	23.80	137.97
4	พื้นที่การค้าและบริการ	2.893	0.22	7.96	0.59	5.07
5	พื้นที่ราชการและสถาบันต่างๆ	0.00	0.00	0.84	0.06	0.84
รวม		**1,343.43**	**100.00**	**1,343.43**	**100.00**	**0.00**

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2534 และ ปี พ.ศ. 2560

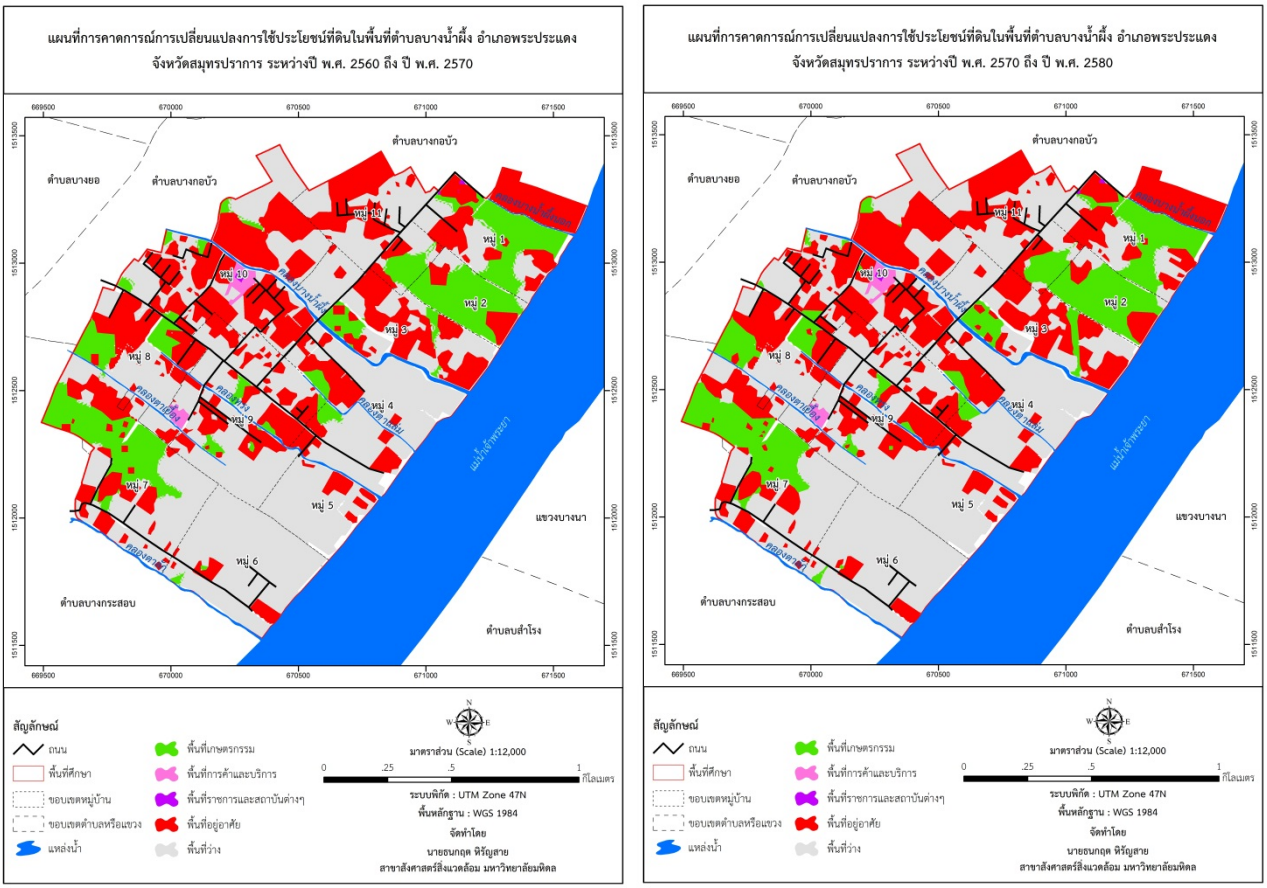
2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างปี พ.ศ. 2534 ถึง ปี พ.ศ. 2560 จากผลการศึกษา พบว่า มีเพียงพื้นที่เกษตรกรรมที่มีเนื้อที่ลดลงจากเดิมเป็นจำนวนมากถึง 284.19 ไร่ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่นๆ ของพื้นที่ศึกษาที่มีจำนวนเนื้อที่เพิ่มขึ้น โดยพื้นที่ว่างมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุดมีเนื้อที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 140.32 ไร่

จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า พื้นที่เกษตรกรรมมีจำนวนมากที่สุดเนื่องในอดีตผู้คนในชุมชนประกอบอาชีพทำสวนเป็นอาชีพหลัก แต่จากการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศประกอบกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากในชุมชน ทำให้ประชาขนบางส่วนละทิ้งพื้นที่เกษตรกรรมไปรับจ้างเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลการใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เกษตรกรรมกลายเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่ามากยิ่งขึ้น และมีการปลูกสร้างบ้านเรือนและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งจากอัตราการเกิดและการย้ายถิ่นเข้ามาจากคนภายนอก ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4 การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึง ปี พ.ศ. 2580

ลำดับ	การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พ.ศ. 2560		พ.ศ. 2570		พ.ศ. 2580		การเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ (ไร่)
		เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	
1	พื้นที่ว่าง	684.40	50.94	721.13	53.68	721.11	53.68	-0.02
2	พื้นที่อยู่อาศัย	330.47	24.61	427.27	31.81	427.23	31.80	-0.03
3	พื้นที่เกษตรกรรม	319.77	23.80	186.00	13.84	185.96	13.84	-0.04
4	พื้นที่การค้าและบริการ	7.96	0.59	7.98	0.59	8.08	0.60	-0.10
5	พื้นที่ราชการและสถาบันต่างๆ	0.84	0.06	1.06	0.08	1.06	0.08	0.00
รวม		**1,343.43**	**100**	**100**	**100**	**1,343.43**	**100**	**0.00**

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึง ปี พ.ศ. 2580

3. การคาดการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต

ผลการศึกษาการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึง ปี พ.ศ. 2570 พบว่า พื้นที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นมากที่สุด 107.50 ไร่ รองลงมาเป็นพื้นที่ว่างที่มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2560 เป็นจำนวน 36.73 ไร่ และพื้นที่เกษตรกรรมมีปริมาณเนื้อที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดจากปี พ.ศ. 2560 ถึง 144.48 ไร่ และในระหว่างปี พ.ศ. 2570 ถึง ปี พ.ศ. 2580 พบว่า พื้นที่การค้าและบริการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นมากที่สุด 0.10 ไร่ ส่วนพื้นที่เกษตรกรรมมีปริมาณเนื้อที่ลดลงมากที่สุด เป็นจำนวน 0.04 ไร่

จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า พื้นที่เกษตรกรรมเป็นเพียงการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเดียวเท่านั้นที่มีเนื้อที่ลดลง โดยมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกๆปี เนื่องจากผู้คนในชุมชนเลิกทำสวนหรือเกษตรกรรม ส่วนพื้นที่อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นมากที่สุด เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นที่สนใจของผู้คนภายนอกให้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในแต่ละปี ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วยรวมทั้งการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆที่เพิ่มขึ้นก็ส่งผลให้พื้นที่สิ่งลูกสร้างมีจำนวนเพิ่ม

มากขึ้น ส่วนพื้นที่ว่างที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นรองลงมาจากพื้นที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มที่จะถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลของการวิจัยในครั้งนี้ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประเด็นของการวิจัยไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินของชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ โดยในอดีตการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ ใช้ในการเพาะปลูกหรือประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีชื่อเรียกการทำสวนในลักษณะนี้ว่าสวนเบญจพรรณ ต่อมาจากการที่รัฐบาลได้ส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน และมีนโยบายเพื่อที่จะยกระดับคนในชุมชนให้ปลอดจากความยากจน จึงทำให้การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ พื้นที่บางส่วนจึงถูกนำมาใช้เพื่อประกอบกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ และเพื่อรองรับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ ฑิฆัมพร เด็ดขุนทด (ฑิฆัมพร เด็ดขุนทด, 2556) ที่ศึกษาเรื่องวิถีชีวิตชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีผลการศึกษาที่พบว่า จังหวัดสมุทรสงครามมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมมากที่สุดแต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในขณะที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเมืองและสิ่งปลูกสร้างมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นโดยพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่เมืองและสิ่งปลูกสร้างมากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

การผลิตในสมัยก่อนจะใช้วิธีการแบบดั้งเดิม อาศัยความรู้ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เนื่องด้วยจากการประสบปัญหากับภัยธรรมชาติ คือ ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาน้ำเค็ม ทำให้ต้องใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาช่วยในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ ทฤษฎีความทันสมัยของจำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, 2540) โดยกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตจากแบบง่าย ๆ ที่เคยมีมาตามแบบประเพณีนิยมไปสู่วิถีชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นวิทยาศาสตร์ เช่น เปลี่ยนวิธีการทำไร่นาแบบเก่าที่เคยทำกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายเป็นเกษตรแผนใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีต่างๆ เป็นลักษณะสำคัญของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย หรือที่เรียกว่าสังคมกำลังพัฒนานั่นเอง

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

ขนาดครัวเรือน ในอดีตครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ส่วนในปัจจุบันจะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยจะมีการปลูกบ้านแยกไปเป็นอีกหลังคาเรือนในกรณีที่สมาชิกในครัวเรือนมีการ

แต่งงานและแยกครอบครัวออกไป แต่การปลูกสร้างบ้านก็ยังปลูกในบริเวณใกล้เคียงกันซึ่งเป็นที่ดินผืนเดียวกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล (นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล, 2528) ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมชุมชนชนบทไว้ว่า ในชนบทขนาดของครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ หรือครอบครัวแบบขยาย (Extended Family) มีสมาชิกในครอบครัวมาก เช่น ปู่ ย่า พ่อ แม่ ลูก น้า อา หลาน หรือสะใภ้อยู่รวมกัน ทั้งนี้เพราะในชนบทต้องการแรงงานเพื่อใช้ในการเกษตรมาก นอกจากนี้การอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีผลในแง่จิตใจ คือมีความอบอุ่น ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว

4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

ลักษณะบ้านและที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน ในอดีตบ้านพักอาศัยของคนในชุมชนบางน้ำผึ้งจะเป็นบ้านไม้ทรงไทย ซึ่งมีทั้งบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง และบ้านสองชั้น โดยการปลูกบ้านแบบยกพื้นสูงมีเหตุผลสำคัญ คือ เพื่อป้องกันน้ำท่วม และสัตว์มีพิษที่มากับน้ำ เช่น ตะขาบ และงู เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนบางน้ำผึ้งในอดีตประสบกับปัญหาน้ำท่วมอยู่ตลอดแทบทุกปี สอดคล้องกับการศึกษาของ จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, 2540) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง เช่น ความแห้งแล้ง น้ำท่วมหรือภัยธรรมชาติอื่น ๆ อาจเป็นสาเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น มีการอพยพย้ายถิ่น เปลี่ยนอาชีพ หรือมีการคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหานั้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการศึกษาทั้งหมดมาสรุป ประมวล และสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะที่มีต่อการวิจัยในครั้งนี้ได้ดังต่อไปนี้

1.ด้านกายภาพ

1.1 ปลูกสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่หันมาใส่ใจอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่ และเป็นการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมให้ยังคงอยู่ในชุมชน

1.2 สนับสนุนเงินงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก โดยทางภาครัฐบาลหรือหน่วยงานภายนอกควรมีเงินสนับสนุนชุมชนในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะในแง่มุมของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนให้มีความยั่งยืน

2.ด้านเศรษฐกิจ

2.1 ภาครัฐควรส่งเสริมและผลักดันสินค้าทางการเกษตรในชุมชนให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในแง่ของการปรับปรุงพันธุ์พืชและการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร รวมถึงการวางแผนทางการตลาดเพื่อทำให้สินค้าในชุมชนเป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอกเป็นการช่วยอนุรักษ์อาชีพเกษตรกรรมให้ยังคงอยู่ในชุมชน

2.2 ควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชน โดยเฉพาะการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนบางน้ำผึ้งเหมาะแก่การเพาะปลูกหรือทำสวน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชนอีกด้วย

3.ด้านสังคม

3.1 ภาครัฐควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความสามัคคีและผูกพันธ์กันเหมือนอย่างในอดีต เช่น ควรมีการจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

3.2 ภาครัฐควรส่งเสริมและผลักดันกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนให้ได้มาตรฐานในระดับประเทศ และมีการบริหารจัดการองค์กรโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในองค์กร

4.ด้านวัฒนธรรม

4.1 สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ควรปลูกฝังและเสริมสร้างความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการสืบทอดประเพณีพื้นถิ่นในชุมชน

4.2 ในการจัดกิจกรรมหรืองานประเพณีต่างๆ ในชุมชน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนดำเนินกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม จนถึงการประเมินผลงานในแต่ละกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชน ในตำบลอื่นๆ ของพื้นที่ในเขตคุ้งบางกระเจ้า

2. ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในการปรับปรุงกฎหมายควบคุมอาคารในเขตคุ้งบางกระเจ้า

3.ควรศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสิ่งแวดล้อม และวิเคราะห์สภาพปัญหารวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรรณิการ์ สุขเกษม.(2525). *สังคมวิทยา – มานุษย์วิทยาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**.**

งามพิศ สัตย์สงวน. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ.(2540). *สังคมวิทยา.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิราภรณ์ คชเสนี. (2555). *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2527). *ภูมิศาสตร์เมือง.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). *การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาภูมิศาสตร์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โพธิสิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ชิรวัฒน์ นิจเนตร. (2528). *การศึกษากับการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ : ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

ฑิฆัมพร เด็ดขุนทด. (2552). *การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จังหวัดสมุทรสงคราม.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2553). *ชุมชนศึกษา.*กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล.(2528). *ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

ปุณยนุช รุธิรโก. (2556, ตุลาคม-ธันวาคม) . *ความยั่งยืนในการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง*. วารสารวิชาการสุทธิปริทัศน์. 27(84) : 65-66.

สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. (2551). *เกณฑ์มาตรฐานการวางและจัดทำผังชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบล).* กรุงเทพฯ : หจก. สหายบล๊อกและการพิมพ์.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2563). *ข้อมูลมติคณะรัฐมนตรี (ปี 2501-ปัจจุบัน)*, สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2563. จาก http://cabinet.soc.go.th/soc/Program2-

3.jsp?top_serl=59599&key_word=%25BA%25D2%25A7%25A1%25C3%25D0%25E0%25A8%25E9%25D2&owner_dep=&meet_date_dd=&meet_date_mm=&meet_date_yyyy=&doc_id1=&doc_id2=&meet_date_dd2=&meet_date_mm2=&meet_date_yyyy2=&fbclid=IwAR2uit6A4VNUroXfGnlrbqxONu-5U30oGpuHEzGFJUWYQxhhYvDgwl_u9J4)

อุเทน ทองทิพย์. (2561). *การประยุกต์ภูมิสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินและความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินกับวิถีชีวิตครัวเรือนเพื่ออนุรักษ์การประกอบอาชีพทำนาเกลือในพื้นที่อ่าวปัตตานี.* กรุงเทพฯ: สานักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

Pongsapich, A .(1993). *Socio-Cultural Change and Political Development in Center Thailand, 1950-1990.* Bangkok : The Thailand Development Research Insute Foundation.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society.* New York : Norton.

Wirth, L. (1996). *“Urbanism as a Way of Life”.* in LeGates, R.T. & Stout, F.ed. The City Reader.

Naisbitt, J. (1994). *Global Paradox. New York : William Morrow and Company. Inc.*

Megatrends Aslc. (1995) *The Eight Asain Megatrends that are Changing the World.* London : Nicholas Brealey Publishing.

Williamson, E. G. (1950). *The Trait -Factor Theory.* New York : McGraw – Hill Book.

Worchel, Stephen, & George, R. G. (1985). *Adjustment Pathways to Personal Growth.* Englewood Cliffs : Prentice – Hall.